

This is a self-archived version of the original publication.

The self-archived version is a publisher's pdf of the original publication.

To cite this, use the original publication:

Halonen, P. 2021. Tarinan sydämen käynnistäminen kohtausluettelon avulla – Alku: viettely. Osa 6 artikkelisarjassa Motiiviverkko – Käsikirjoituksen punonnan säikeitä. Talk-verkkolehti, Taide / Art 29.3.2021.

Link to the original publication: [URL](#)

All material supplied via Turku UAS self-archived publications collection in Theseus repository is protected by copyright laws. Use of all or part of any of the repository collections is permitted only for personal non-commercial, research or educational purposes in digital and print form. You must obtain permission for any other use.

Tarinan sydämen käynnistäminen kohtausluettelon avulla – Alku: viettely. Osa 6 artikkelisarjassa Motiiviverkko – Käsikirjoituksen punonnan säikeitä

29.03.2021

Kirjoittaja

Pentti Halonen käsikirjoituksen lehtori, Turun ammattikorkeakoulu / Taideakatemia

Synopsis on tarinan rakentamisessa vielä eloton kaavakuva, vaikkakin elon merkit siitä on jo tunnistettavissa. Synopsiksessa näkyy tarinan sydämen sijainti, mutta sydän ei vielä syki. Tarinan sydän käynnistetään kohtausluettelon avulla.

Kohtausluettelossa tohtori Frankensteinin ympäriltään keräämät aihiot, palaset ja suikaleet asetellaan oikeille paikoilleen, jotta tarina voi herätä eloon. Tarina voi herätä eloon usealla eri tavalla, mutta lopulta kirjoittaja muokkaa hirviötään sellaiseksi kudelmaksiksi, johon hän saattaisi olla tyytyväinen jo aloittaessaan varsinaisen kirjoitustyön.

Vieläkään käsikirjoittaja nimittäin ei ole alkanut tarinansa varsinaista kirjoitustyötä, vaan hän jatkaa suunnittelua, kunnes kohtausluettelohirviön ensimmäinen sydämenlyönti alkaa tuntua. Käsikirjoittajan tehtävänä on kirjoittaa elävä olento näkyväksi. Kirjoitustyön hän voi aloittaa vasta, kun aika on kypsä ja olento on jo orgaanisesti elossa.

Kohtausluettelossa luetellaan esitysjärjestyksessä kaikki se ärsykeistö, jonka tarina sysää päähenkilön päälle, kunnes päähenkilö lopussa ei voi muuta kuin lopettaa tarinan tai menehtyä sitä yrittäessään.

Kohtausluettelo ei ole luettelo siitä, mitä päähenkilö tekee, vaan luettelo siitä, mitä päähenkilölle tehdään.

Tarina tapahtuu päähenkilölle, tarina koituu päähenkilölle, päähenkilö on tarinan objekti. Päähenkilön tahdon suuntaa ohjaileva antagonistinen elementti on kohtausluettelon kantava voima.

Mikäli käsikirjoitustyö tapahtuu yhteistyössä tuotantoyhtiön kanssa, voi kohtausluettelovaihe olla hyvin seikkaperäinen. Jatkuvujuonisissa TV-sarjoissa kohtausluettelo rakennetaan kaikilta toiminnoiltaan valmiiksi storyryhmän tiimityönä, ja vasta dialogin kirjoittaminen tapahtuu käsikirjoittajan itsenäisenä työvaiheena.

Klassikkoihin perustuva tarinankerrontamalli voi sisältää seuraavat tarinamallivaihtoehdot: Orfeus (matka manalaan), Akilles (traaginen vika), Tuhkimo (nousu korkeuksiin), Tristan ja Isolde (valtaa pitävä kilpakosija erottaa rakastavaiset), Kirke (syöjätär), Romeo ja Julia (kielletty rakkaus uhmaa kaikkea) sekä Faustus (paholainen vie sielun).

Valitsen kuvitteelliseen Liison ja Mikaelin tarinaan pohjaksi Orfeuksen matkan manalaan. Liiso joutuu menemään manalaan pelastaakseen puolisonsa Tapsan.

Klassikkomallin rinnalle valitsen rakenteen motiivimalleista sopivimman.

Vaihtoehdot ovat: Henkilö rakastaa henkilöä. Kosto. Matkan kuvaus. Henkilö vihaa henkilöä, sitten rakastaa henkilöä. Henkilö rakastaa henkilöä, menettää henkilön ja sitten löytää henkilön.

Liison motiivien kuluksi valitsen vaihtoehdon ”Henkilö vihaa henkilöä, sitten rakastaa henkilöä”. Tämä malli soveltuu helposti romanttisiin komedioihin ja melodraamoihin, mutta tässä tapauksessa se saa palvella Liison suhteessa etsivän tehtävänsä. Liiso vihaa vaarallista etsintänsä kohdettaan, mutta rakastaa pientä onnetonta Mikaelia, joka paljastuu hänen etsintänsä kohteeksi.

Olen vuosikymmenten aikana kerännyt eri lähteistä ja omista huomioistani dramaturgisen paradigman listaa, jonka otan tässä Liison tarinassa nyt käyttöön. Otsikoin ensin kohtausten dramaturgiset funktiot ja sijoitan kunkin otsikon alle mahdollisimman hyvin soveltuvan kohtauksen Liison ja Mikaelin tarinasta.

Kohtausluettelo alkaa tarinan ensimmäisen näytöksen alusta. Ensimmäinen näytös on massaltaan noin 25 % teoksen kokonaisuudesta, ja sillä on monta dramaturgista funktiota. Se viettelee katsojansa parisuhteeseen teoksen kanssa lupaamalla moninaisia asioita.

Kuten aina viettelyssä, ensimmäisen näytöksen tehtävänä on hurmata ja vakuuttaa katsoja antamaan elämästään tietty ajanjakso tämän parisuhteen käyttöön. Lyhytelokuvassa suhde voi kestää vain pari minuuttia, minkä jälkeen sen on tarkoitus olla vain vahva muisto. Suurimittaisessa sarjamuotoisessa teoksessa suhde katsojaan voi pisimmillään olla jopa kymmenien vuosien mittainen.

Suhde klassikkoteoksiin ja omiin suosikkeihin voi olla elämän mittainen on-off-parisuhde, jossa tavataan aina tarpeen tullen.

Nollakohta: backstory ja alateksti

Pian seikkailu käynnistyy, mutta jotain on tapahtunut ennen tarinan alkua. Usein tämä tuodaan esille tarpeen mukaan tarinan kulun aikana, tai se voi olla jopa lopun suuri paljastus, tajuaminen ja muistaminen. Etenen nyt kuitenkin kirjaimellisesti paradigmani mukaan ja sijoitan backstoryn ja sen alatekstin heti alkuun.

Tarinassa on kaksi keskeistä henkilöä, antagonisti Mikael ja protagonistti Liiso. On valittava, kumman henkilön backstory esitellään tärkeimpänä. He eivät tunne toisiaan entuudestaan, joten heillä ei ole yhteistä backstorya. Paitsi että meillä kaikilla on yhteisiä backstoryja, meillä on kollektiivisia kokemuksia.

Valitsen henkilöiden yhteiseksi kollektiiviseksi kokemukseksi Turun torin puukkoiskun vuodelta 2017. Valinnan yhtenä syynä on salainen henkilökohtainen motiivi, jota käsikirjoittajan ei koskaan pidä paljastaa. Paljastan sen nyt tässä näyttääkseni, miten omien motiivien käyttäminen voi toimia tarinan rakentamisessa ja miten se näyttäytyy liian henkilökohtaisena, jos sen sanoo julki:

Olin itse henkilökohtaisesti paikalla Turun kauppatorilla puukkoiskun aikaan. Voin siis epäröimättä kertoa millaista siellä oli, miltä siellä tuntui olla ja miten tapahtuma saattoi vaikuttaa kokijaansa.

Se, että kirjoittaja kertoo henkilökohtaiset motiivinsa tekstin ratkaisuihin, laskee tekstin dramaturgista arvoa lukijan silmissä. Käsikirjoittaja saa paljastaa sydämensä ainoastaan tekstissään. Käsikirjoituksen parissa työskentelevät ihmiset eivät ole kiinnostuneita käsikirjoittajan henkilökohtaisista motiiveista vaan tekstin henkilöiden motiiveista. Kohtausluettelon ensimmäinen kohtaus voisi yhdistää henkilöt tähän tapahtumaan:

Mikael todistaa Turun torin puukkoiskua paikan päällä kesken saippuakuplien puhaltelun. Liiso istuu kotonaan opettelemassa virkkaamista samalla kun uutisointi Turun torin tapahtumista kuuluu radiosta.

Ensimmäisen kohtauksen on hyvä piilottaa sisäänsä tarinan alateksti, vihjata piiloviestillä tarinan henkilöiden salatusta ytimestä: Mikael on maailman traumatisoiva lähitodistaja, Liiso seuraa maailmaa etäämmältä ja rakentaa samalla omaa elämäänsä tragedioista huolimatta.

Ensimmäinen kohtaus ilmaisee tarinan kokonaissävyn: kuolemanpelko on koko ajan läsnä ja sävy on synkkä, väkivaltainen ja psykologinen.

Ensimmäinen kohtaus liittyy elokuvateoksissa usein alkutekstien alle, joten sen ilmaisuvoima vetoaa pitkälti katsojan alitajuntaan. Katsoja on tässä vaiheessa vielä huomiokyvyltään häilyvä ja epäluotettava. Katsoja ei tiedä, onko alkutekstijakso muisto, nykyhetki vai fantasia.

Equilibrium eli status quo eli tasainen olemisen taso eli tasapainotila

Tasapainotilassa on kyse päähenkilön olemisen tasosta juuri ennen seikkailun alkua. Jos valitsen Orfeuksen klassikkomallin, on päähenkilön parisuhteen oltava kunnossa, muutoin puolison pelastaminen manalasta ei ole riittävän motivoitunutta.

Vaikka kohtauksen dramaturginen funktio olisikin tasapainotilan osoittaminen, ei kohtauksen suinkaan kannata olla vailla konfliktia.

On valittava kohtausten kokoelmasta sellainen tilanne, jossa Liiso ja hänen puolisonsa Tapsa ovat konfliktin samalla puolella. Valitsen kohtauksen aiheeksi toksisen maskuliinisuuden.

Liiso ja Tapsa joutuvat toksisen maskuliinisuuden uhreiksi. Hoitelevat tilanteen yhteisellä nokkeluudellaan.

Heidän yhteiset arvonsa esitellään.

Hyvä parisuhde.

Toksisen maskuliinisuuden edustajilla on institutionaalinen valta.

Tässä kohtauksessa kohtausluettelo on vielä abstrakti. Kirjoittaja ei tiedä, missä kohtaus tapahtuu tai mistä siinä käytännön tasolle on kyse. Kohtaus voi liittyä moneen eri sosiaalisen valtatilanteen muotoon.

Tarinan kulun kannalta on tärkeää pohtia tätä kohtausta edeltänyt ja tätä seuraavaa kohtausta. Miten ne liittyvät toisiinsa? Onko tämä kohtaus jollain tasolla seurausta edellisestä? Onko Liiso jo oppinut virkkaamaan? Miten seuraava kohtaus on seurausta tästä? Jos he tässä kohtauksessa istuvat bussissa, ovat he seuraavassa kohtauksessa vaihtaneet liikkumistapaansa henkilöautoon siitä syystä, että tämä kohtaus sysäsi heidät sellaiseen ratkaisuun.

On tärkeää antaa kaikissa kohtauksissa katsojalle muuta katsottavaa kuin kohtauksen dramaturginen funktio. Kohtauksen merkitys on ihon alla toimiva lihaksisto, mutta kohtaus käyttää lihaksistoaan jonkin ajankohtaisen tilanteen ratkaisuun. Dramaturginen funktio jätetään näkymättömiin, tarinan on tarkoitus imaista kokija sisäpuolelleen. Katsojan ajatus kohtauksen aikana ei voi olla ulkopuolinen analyysi, esimerkiksi: ”Päähenkilöllä on selvästi meneillään tasapainotila”. Katsojan pitäisi reagoida sisältä käsin ajattelemalla esimerkiksi: ”Olipas törkeä tuo bussikuski.”

Tähän kohtaukseen on myös tarkoitus piilottaa paljon esittelyä. Katsoja saa tietää, että Liiso ja Tapsa matkustavat usein bussilla Turun ja Helsingin väliä, ehkä saamme tietää Liison ammatin ja hänen mielenkiintonsa kohteita. Tapsan terveydentilaan on hyvä viitata (he matkustavat maskit kasvoillaan, sillä Tapsalla on hengitystiesairauksia), ehkä Liison sukupuoleen (nainen) viitataan jollain tavoin. Tähän voi myös sijoittaa istutuksia. Liiso virkkaa sängynpeittoa, joka on valmis tarinan lopussa, ja Liiso peittelee Tapsan sairasvuoteeseen, tai peittää Tapsan arkun siunaustilaisuudessa.

Avauskoukku

Välittömästi tarinan alkuun tarvitaan avauskoukku, joka sieppaa katsojan mukaansa. Avauskoukussa näyttäytyvät tarinan panokset ja uhan määrä.

Koska uhka on tässä tarinassa tappava virus, voisi virus näyttäytyä heti. Bussissa joku pelkää virusta, ihmiset yskivät käsiinsä, ihmisillä on maskit kasvoillaan.

Liison tarina voisi jatkua kiihtyvällä bussimatalla pakoon karanteeniin suljettavalta Uudeltamaalta.

Liiso ja Tapsa istuvat bussissa, joka kiirehtii ylinopeutta kohti maakunnan rajaa, koska raja ollaan sulkemassa tänä aamuna ja rajan ylittäminen voi osalle matkustajista olla mahdotonta. Tapsa kuuluu riskiryhmään, ja Liiso on hyvin suojeleva. Katsoja toivoo heidän ehtivän rajan yli viimeistään juuri ennen puomien rullaamista Turun moottoritien poikki. Henkilöillä on selkeä fyysinen pyrkimys, joka on antagonistisen voiman aiheuttama. Panoksena on kuolema.

Päähenkilön moraalit

Liison sukupuoli on trans-prosessin läpi käynyt nainen. Tämä on katsojia jakava ominaisuus, ja siksi on hyvä, että kaikki katsojat samastuisivat Liisoon täysin naisena ja samastuttavana henkilönä ennen kuin hänen sukupuolinen menneisyytensä tulee tarinassa esiin. Liison sukupuoli ei saa olla Liisoa määrittävä keskeisin ominaisuus, vaan mieluummin katsoja samastuu häneen henkilönä, joka taistelee oikeudenmukaisuuden puolesta, pyrkii rauhaan ja onnellisuuteen sekä kohtelee ihmisiä tasapuolisen hyväksyvästi.

Liison olisi hyvä osoittaa katsojalle oikeudenmukaisuutensa. Hänet pitäisi sijoittaa tilanteeseen, jossa tämä ilmenee. Hän voisi olla silminnäkijänä tapahtumalle, johon hän haluaisi puuttua. Hän voi tehdä valinnan tai päätöksen, jossa hän toimii oikeudenmukaisesti. Katsoja voi nähdä oikeudenmukaisuuden parhaiten silloin, kun epäoikeudenmukainen käytös olisi helppo ja hyväksyttävissä oleva valinta. Mitä raskaampaa oikeudenmukaisuuden ylläpitäminen on, sitä arvokkaampana katsoja pitää tätä ominaisuutta.

Tarinan alku: verkkojen laskeminen

Päähenkilö on tarinan kohteena ja antagonistin toiminnan objektina. Se miten tarina laskee verkkonsa päähenkilön taivuttamiseksi liian intensiiviseen seikkailuun, olisi hyvä sijoittaa kohtausluetteluun yhden tietyn kohtauksen piilotetuksi alatekstiksi.

Tässä on mahdollista näyttää Mikael kaiken moottorina, tai kätkeä Mikael ja ilmaista suuret suunnitelmat muulla tavoin.

Taisteluasemat

Liiso täytyy sijoittaa tarinansa taisteluasemiin, vaikka Liison ei vielä tarvitsekaan olla osallisena taistelussa. Liison vastapuoleksi voi esitellä heti Mikaelin, tai antagonistinen elementti voi olla vielä persoonaton koronavirus.

Kohtausluettelon suunnitteleminen on löytämisen, poimimisen ja valitsemisen taidetta. Jokainen valinta johdattaa tarinaa eri suuntaan.

Taisteluasemakohtaukseen voi myös rakentaa yhdistelmän, jossa on piilotettuja istutuksia. Liiso menee nyt työpaikalleen, joka voisi olla Turun Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen haarakonttori, Oikeuslääkinnän toimisto. Tällainen rakennus on olemassa Turussa Lausteella pusikkoisella teollisuusalueella.

Taisteluasemien antagonistinen voima koronavirus voi olla tietoa, dialogia, tarinaa tai ruumiinavaus. Voisiko Liiso olla tekemässä oikeustieteellistä ruumiinavausta?

Kun päähenkilö on terveystyöntekijä ja lääkäri, tarvitaan paljon taustatutkimusta lääkärin ammatista, THL:n toimintatavoista, ruumiinavauksista, oikeuslääketieteestä ja tartuntalääketieteestä.

Englannin kielellä julkaistaan erityisalojen opaskirjoja käsikirjoittajille. Näistä suosittuja ovat esimerkiksi **Keith D. Wilsonin** taustatutkimusoppaat Cause of Death: A Writer's Guide to Death, Murder and Forensic Medicine (Howdunit Series, 1992) ja Code Blue: A Writer's Guide to Hospitals, Including the ER, OR and ICU (Behind the Scenes, 1999).

Päähenkilön virhe tai vika

Liisossa, kuten kaikissa ihmisissä, on jokin virhe tai vika. Vika voi olla se ominaisuus, joka ajaa hänet tähän seikkailuun, tai virhe voi estää Liisoa etenemästä haluamallaan tavalla. Vika tai virhe voi löytyä taustatutkimuksen avulla ammatillisista ominaisuuksista. Tämän vian Liiso voi korjata tarinan lopussa, tai ainakin oppia elämään sen kanssa.

Liison vika voi liittyä hänen sukupuolenkorjausprosessiinsa, jos näin halutaan. Visuaalisesti painottuneessa kerronnassa tämä vika voisi olla myös nähtävissä oleva. Koska Liison tarina on etsimisen tarina, Liisolla voisi olla näön kanssa ongelmia. Esimerkiksi hämäräsokeus voisi olla sopiva. Tämä voisi olla pienesti istutettuna tuskin huomattava ominaisuus. Liiso sytyttää aina lisää valoja huoneeseen, oli hän sitten kotona tai työpaikalla. Liiso ei koskaan liiku pimeässä, mikäli hän voi välttää sitä. Liiso ei pelkää pimeää, hän ei vai näe mitään pimeässä.

Päähenkilön pelot

Päähenkilön pelot kannattaa istuttaa tarinan alkuun. Näissä istutuksissa on hyvä olla hienovarainen, sillä katsojakunta on terävä huomaamaan karkeat piilopaikat. Katsojan ei pidä nähdä pelon istutusfunktiota, vaan hänen pitää kokea kohtauksen tunnetila ja ymmärtää kohtauksen sisältämä juonenkuljetus.

Liison ja Mikaelin tarinan huipentumispaikkana on hutera ullakko, joten Liison on hyvä pelätä korkeita paikkoja. Korkeanpaikankammo on yleinen fobia, ja sen voi esitellä vaikkapa työpaikan palotikkailla tai kotitalon tuuletusparvekkeella. Sen ei kuitenkaan kuulu olla kohtauksen keskeisin sisältö, vaan taustatilanne toiminnalle.

Pääväittäjä

Neljännän kohtauksen funktiona voisi olla tarinan pääväittäjä. Se kannattaa pohtia tarkkaan.

Liison ja Mikaelin tarinassa pääväittäjä voisi olla vaikkapa: Et voi pelastaa koko maailmaa.

Pääväittäjää ei sijoiteta henkilön repliikkiin sellaisenaan, jos lainkaan. Parempi olisi dramatisoida materiaali tilanteiksi päähenkilön elämässä.

Tämän väittämän esittämiseksi Liiso voisi epäonnistua jossain pelastusoperaatiossaan. Hän voisi vaikkapa vaatia saada pyydystä karpäsen sisätiloissa vahingoittamatta hyönteistä, mutta kotioiloissa hänen puolisonsa Tapsa voisi nauttia saadessaan tappaa karpäsen sähköisellä karpäslätkällä.

Kutsu seikkailuun

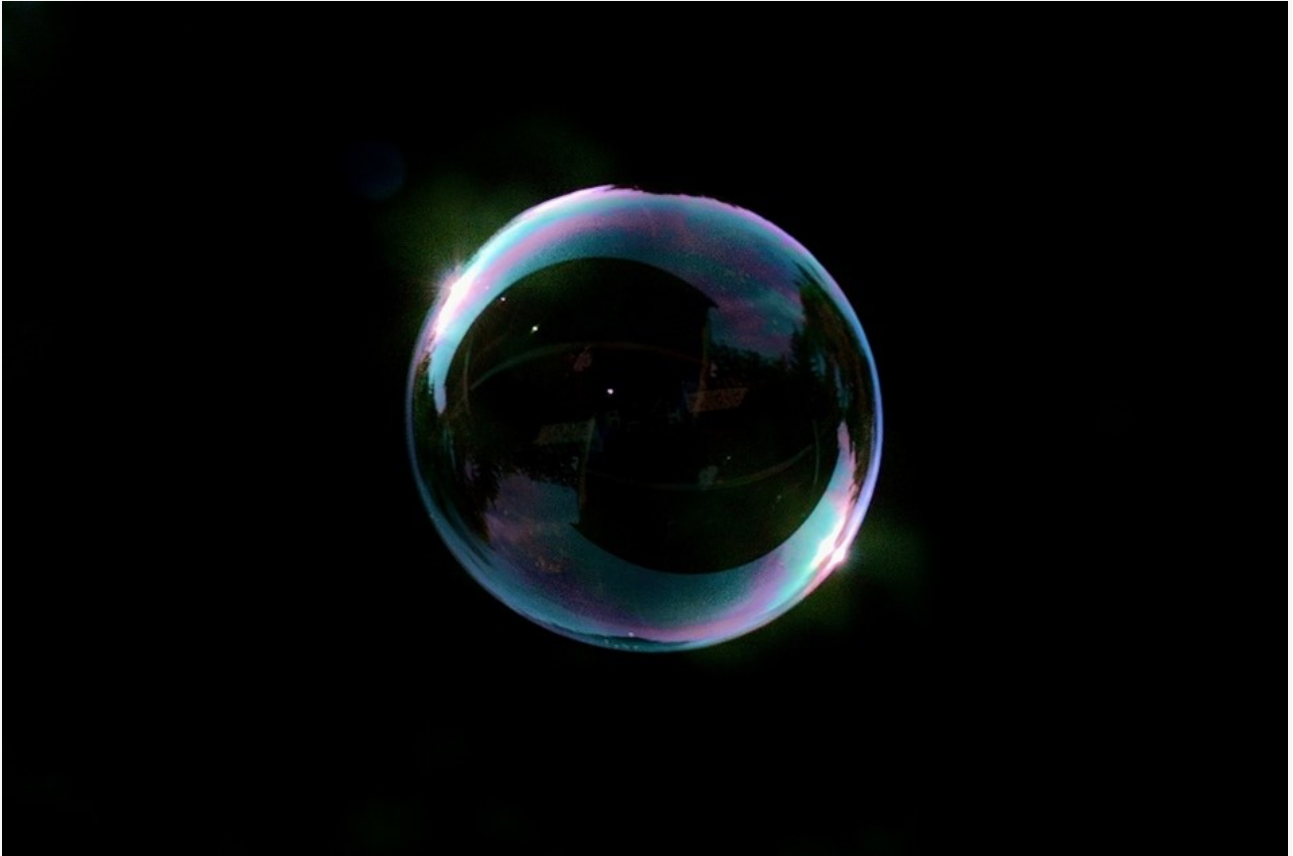
Sankarin matka -rakenteessa (**Joseph Campbell** ja **Christopher Vogler**) päähenkilö saa kutsun seikkailuun, ja hän kieltäytyy kutsusta kahdesti, ennen kuin joutuu suostumaan.

Jos oletetaan, että Ensimmäinen aalto on asetelmaltaan työpaikkatarina, kutsu seikkailuun voisi tulla työnantajalta tai esimieheltä. Jotta panokset olisivat isot, esimies voisi ennen kuolemaansa teho-osastolla pyytää Liisoa jäljittämään esimiehen ja hänen perheensä koronatartunnan lähde. Ehkä Liiso kieltäytyy vähätellessään kuoleman todennäköisyyttä.

Liison tahdon esittely

Jos esimiehen kuolema ei vielä käynnistä Liison tahtoa ryhtyä jäljittäjäksi, hänen puolisonsa Tapsa sairastuu. Liison testitulos on negatiivinen. Tapsa asettautuu kotiin karanteeniin. Liiso muuttaa hotelliin. Liiso ei tahdo takaa-ajajaksi. Liiso tahtoo normaalin, onnellisen elämän.

Ansa laukeaa

Kuva: Alexas Fotos, Pixabay.

Antagonistisen, juonta eteenpäin vievän voiman, olisi nyt saatava Liiso ansaan, pakotettava hänet tarinan sisään. Mikäli yliluonnollisia voimia käytetään, ne on esiteltävä tarinan alussa. Millainen yliluonnollinen voima tässä tarinassa voisi olla mukana? Mikaelin ja Liison telepaattinen yhteys? Pakottaminen voisi tapahtua Liison turvalliseksi kokemalla maaperällä, Liison kotona tai hotellihuoneessa. Millä tavoin antagonistinen voima voisi tulla sinne? Onko Liisolla kyky nähdä ilmassa leijuvia kosteuspisaroita. Tämä voisi olla hänellä yhteydessä hämäräsokeuteen. Hämäräsokeudenvanha nimitys on moonblink. Jospa Liiso nukkuu hotellin parvekkeella kuun valossa ja hämäräsokeuden takia näkee ainoastaan kuun heijastamia valopisteitä pimeässä – ja nämä valopisteet ovat Mikaelin saippuakuplia (mikä paljastuu Liisolle vasta paljon myöhemmin). Liiso näkee viiruksen levittämiskuplat hämäräsokeutensa tähden. Moonblink voisi olla myös vaihtoehtoinen nimi tälle tarinalle.

Saippuakuplien näkeminen on ansan laukeamisen sarana. Liiso kokee näkynsä voimakkaasti eikä usko, että kyseessä voi olla yliluonnollinen asia.

Tarinan alku voisi koostua näistä elementeistä. Kohtauksia voi yhdistää, siirtää, laventaa, muuttaa ja poistaa kunnes koko kohtausluettelo on hyväksyttävissä ja tarinan syke tuntuu kevyesti.